

Rašytojo Česlovo Grincevičiaus gyvenimo kelias, darbai ir prisiminimai apie jį

Stasė Petersonienė

Rašytojas Česlovas Grincevičius (1913-1994) į šį pasaulį atkeliavo 1913 m. sausio 4 d. Vilkijoje, bet su našle mamyte visą vaikystę ir paauglystę praleido Josvainiuose, Kėdainių apskrityje. Tai motinos tėviškė. Baigęs Jėzuitų gimnaziją Kaune 1933 m. įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos ir filosofijos fakultetą. Studijavo literatūrą, pedagogiką ir bibliologiją. 1943 m. baigė universitetą, bibliologijos specialybę Vilniuje.

Studijuodamas visą laiką dirbo universiteto bibliotekoje.

1944 m. rudenį nuo Lietuvos okupacijos pasitraukė į Austriją, į Salzbur-

▲ „Draugo“ bendradarbiai – (iš kairės) pirmojo puslapio redaktorė Aldona Zailskaitė, redaktorius Česlovas Grincevičius, administratorius kun. Pranas Cibulskis ir Brenda Edgar, Illinois gubernatoriaus žmona, redakcijai įteikianti žymenį

▲ „Draugo“ gegužinėje: (iš dešinės) Stasė Petersonienė, Pranas Masilionis, Ričardas Petersonas

gą, Mocarto miestą. Čia sulaukė karo pabaigos. Čia su prof. V. Krėve buvo įkūrę Lietuvių liaudies universitetą ir gimnaziją. Abu pasikeisdami vadovavo šioms švietimo įstaigoms ir dėstė lietuvių kalbą ir Lietuvos istoriją.

Kad ir labai buvo pamilęs šią edelveiso tėvynę, 1949 m. išvyko į Šiaurės Ameriką. Apsigyveno Chicagos priemiestyje Cicero. Buvo Aukštesniosios lituanistinės mokyklos direktorius ir mokytojas. 1967-1948 m. buvo Pedagoginio lituanistinio instituto Lietuvos istorijos lektorius. 1968-1969 m. Cicero buvo įkūręs Lietuviškų studijų institutą, kurio tikslas buvo rengti jaunus lietuvius lietuviškiems darbams.

1969-1993 m. – vienas iš dienraščio „Draugas“ redaktorių. Pradžioj – pirmojo puslapio, o vėliau – dar ir humoristinio puslapio „Spygliai ir dygliai“ redaktorius.

1985-1988 m. – Lietuvių rašytojų draugijos pirmininkas. Visur ir visada aktyvus. Lietuvių katalikų mokslo akademijos, Chicagos skyriaus vienas iš kūrėjų. Vienas iš Lituanistikos instituto, Lietuvių istorijos draugijos kūrėjų. Priklausė Lituanistikos tyrimo ir studijų centro tarybai.

1972-1994 m. – Pasaulio lietuvių archyvo Chicagoje direktorius. Archy-

vas jo laikais pasipildė tūkstančiais naujų knygų ir įvairiausių leidinių. Archyve dirbo Leonardas Kerulis, Liudas Kairys ir Ričardas Petersonas.

Česlovas Grincevičius – kūrėjas

1953 m. išleido novelių ir legendų rinkinį „Vidurnakčio vargonai“. Veiksmas vyksta mažam nepriklausomos Lietuvos miestelyje. Įvairūs fantastiniai pasakojimai sukelia magišką atmosferą, bet čia nėra nei liūdnos melancholijos, nei graudenumų, tik skaidri ir humoristiška nuotaika.

1970 m. išeina mozaikinis romanas „Geroji vasara“. Mažame Lietuvos miestelyje autoriui įvairiausius atsitikimus pasakoja to miestelio gyventojai. Knygoje tokių pasakojimų yra 30. Jie visi skirtingi, neturi bendros fabulos, bet viskas sukasi aplink tą miestelį.

1985 m. išleidžiami „Vidudienio varpai“. Čia daug skaudžių įvykių, bet ir giedrios nuotaikos, skaidrios melancholijos. Už šią knygą Česlovas Grincevičius gavo 1985 m. Lietuvių rašytojų draugijos premiją. Šios knygos dvi novelės yra išverstos į vokiečių kalbą ir atspausdintos Lietuvos vokiečių metraštyje „Heimat Gruss“.

Labai įdomus apsakymas „Vilniaus laikrodis“. Lietuvoje pagal šį apsakymą yra sukurtas filmas. Filmas daug kartų rodytas ir Chicagoje, jaunimo ypač pamėgtas.

Vaikams Č. Grincevičius 1972 m. išleido puikią knygą „Vyskupo katinas“.

Kiti darbai

Su literate Alina Skrupskeliene suredagavo šešiatomį apie prof. Juozą Brazaitį-Ambrazevičių. Suredagavo „Lietuvių literatūra svetur“ bibliografijų skyrių. Buvo vienas iš istorinio leidinio „Tautos praeitis“ redaktorių.

Daug kam padėjo, patarė, globojo jaunos rašytojus.

Žmona Aldona didelėmis Česlovo pastangomis atvyko iš okupuotos Lietuvos. Ji Lietuvoje studijavo lietuvių literatūrą. Čia labai džiaugėsi laisvu žodžiu, labai gražiai deklamavo, gražiai dainavo. Česlovą išlydėjusi į Amžinybę netrukus ir pati iškeliavo.

Česlovo asmuo

Nuoširdumas ir ištikimybė draugystei. Taip susidraugavom, kad Česlovo pakviestas mano vyras Ričardas pradėjo dirbti Pasaulio lietuvių archyve. Daž-

nai lankydamės Aldonos ir Česlovo namuose. Didžiulis salonas, prie vienos sienos iki lubų – knygų lentynos. Antros sienos lentynose – įvairiausi muzikos įrašai. Tik paplepėjus apie miesto ar lietuviško gyvenimo naujienas Česlovas uždeda plokštelę. Klausome, ragaujame raudoną vyną ir gardžiuojamės Aldonos keptais pyragaičiais. Kalbamės. Dažnai Česlovas porina, kur jis labiausiai norėtų gyventi. Žinoma, pirmiausia Lietuvoje, o paskui – Salzburge, Mocarto mieste, kur daug kalnų ir muzikos. Ir kai 1992 m. mūsų šeima aplankė šį šaunų Austrijos miestą, supratome, kodėl Česlovas taip to miesto ilgėjosi.

1994 m. pavasaris. Česlovas ligoninėje. Lankome. Kaip Jis nudžiugdavo. Puikiai prisimenu Jo žodžius: „Stasele, Ričardėli, ačiū, ačiū, kad manęs neužmiršate, neužmirškite ir toliau“.

Iškeliavo Amžinybėn po kelių dienų. Palaidotas Vilniuje.

Ne, Česlovai, tokie žmonės neužmirštami. Tikiu, prie kieno gyvenimo prisilietė Česlovas Grincevičius, tas pajuto gilios žmogiškos šilumos ir dėkingas Dievui ir likimui, kad tokį žmogų gyvenime buvo sutikęs.

▲ Česlovo Grincevičiaus kapas Antakalnio kapinėse Vilniuje. Algirdo Girininko nuotr.